

СОХРАНЕНИЕ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ: НАУЧНЫЕ, ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ И ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ

Андижанский институт сельского хозяйства и агротехнологий

Кафедра гидротехнических и мелиоративных сооружений

Доцент, доктор философии технических наук

Ишанкулов Зохиджон Мамасолиевич

Аннотация: В данной статье глубоко исследуются научные, экологические и правовые аспекты сохранения водных ресурсов. Основное внимание уделяется мерам по предотвращению загрязнения, истощения и снижения качества водных ресурсов, а также анализу законодательных норм Узбекистана в области водопользования. Рассмотрены экологические принципы рационального использования водных ресурсов, меры по сохранению их качества и количества, включая модернизацию ирригационных систем, повторное использование дренажных вод и методы очистки промышленных стоков.

Ключевые слова: водные ресурсы, охрана вод, экологические принципы, правовые нормы, загрязнение, ирригационные системы, дренажные воды, законодательство Узбекистана.

WATER RESOURCES CONSERVATION: SCIENTIFIC, ECOLOGICAL, AND LEGAL FOUNDATIONS

Andijan institute of agriculture and agrotechnologies

Department of Hydraulic engineering and reclamation structures

Associate professor, Doctor of Philosophy in technical sciences

Ishankulov Zohidjon Mamasoliyevich

Abstract: This article thoroughly examines the scientific, ecological, and legal aspects of water resources conservation. It focuses on measures to prevent pollution, depletion, and degradation of water quality, as well as an analysis of Uzbekistan's legislative norms on water use. The ecological principles of sustainable water resource management, measures to preserve water quality and quantity, including the modernization of irrigation systems, reuse of drainage water, and industrial wastewater treatment methods, are discussed.

Keywords: water resources, water conservation, ecological principles, legal norms, pollution, irrigation systems, drainage water, Uzbekistan's legislation.

SUV RESURLARINI MUHOFAZA QILISHNING ILMIY, EKOLOGIK VA HUQUQIY ASOSLARI

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti
Gidrotexnika va meliorativ inshootlar kafedrası dotsenti,
texnika fanlari falsafa doktori
Ishankulov Zohidjon Mamasoliyevich

Annotatsiya: Ushbu maqolada suv resurslarini muhofaza qilishning ilmiy, ekologik va huquqiy jihatları chuqur tadqiq qilinadi. Asosan, suv resurslarining ifloslanishi, bulg'anishi va miqdorining kamayib ketishining oldini olish choralari, shuningdek, O'zbekiston qonunchiligida suvni muhofaza qilishga oid normalar tahlil etilgan. Maqolada suv resurslaridan oqilona foydalanishning ekologik tamoyillari, suvning sifat va miqdor jihatidan saqlanishi uchun zarur bo'lgan chora-tadbirlar, shu jumladan sug'orish tizimlarini takomillashtirish, qaytarma suvlardan foydalanish va sanoat chiqindilarini tozalash usullari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: suv resurslari, suvni muhofaza qilish, ekologik tamoyillar, huquqiy normalar, ifloslanish, sug'orish tizimlari, qaytarma suvlar, O'zbekiston qonunchiligi.

Suv resurslari hayot uchun asosiy resurs hisoblanib, u insoniyatning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Zamonaviy sharoitda suv resurslarining cheklanganligi va ularga bo'lgan talabning ortib borishi tufayli ularni ratsional boshqarish va samarali foydalanish muammolari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Suv resurslarini muhofaza qilishning ilmiy asoslari

1.1. Ekologik tamoyillar

Suv resurslarini muhofaza qilishning ekologik asosi, suvni ekologik tizimning ajralmas qismi ekanligiga asoslanadi. Akademik V.I. Vernadskiyning tadqiqotlariga ko'ra, tabiatdagi barcha suvlar (yer usti, yer osti va atmosfera yog'in suvlari) o'zaro bog'langan holda dinamik muvozanatda bo'ladi. Bu muvozanatni buzish suv resurslarining ifloslanishi, minerallasuvi va miqdorining kamayishiga olib keladi.

1.2. Suvning tabiiy aylanishi va uning ahamiyati

Suvning tabiiy aylanishi quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

- ✓ Bug'lanish va atmosferaga o'tish
- ✓ Yog'inlar shaklida yog'ishi
- ✓ Yer usti va yer osti oqimlari orqali suv manbalariga qaytishi

Bu jarayon suv resurslarining tabiiy yangilanishini ta'minlaydi. Biroq, atmosferaning ifloslanishi va tuproqning zaharlanishi tufayli suvning sifat keskin yomonlashmoqda.

2. Suv resurslarini muhofaza qilishning huquqiy asoslari

2.1. O'zbekiston qonunchiligidagi normalar

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 55-moddasiga ko'ra, suv resurslari davlat muhofazasida bo'lib, ulardan oqilona foydalanish talab etiladi. Quyidagi qonunlar suvni muhofaza qilishni tartibga soladi:

- ✓ "Suv va suvdan foydalanish to'g'risida"gi qonun (masalan, 73-74-moddalar og'ava suvlarni oqizishni tartibga soladi)
- ✓ "Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida"gi qonun
- ✓ Suv monitoringi to'g'risidagi qoidalar (113-modda)

2.2. Suvni muhofaza qilish vazifalari

Qonunning 97-moddasiga ko'ra, suv resurslarini quyidagi holatlardan muhofaza qilish kerak:

- ✓ Aholi sog'lig'iga zarar yetkazishi
- ✓ Baliq zaxiralarining kamayishi
- ✓ Suvning fizikaviy, kimyoviy va biologik xususiyatlarining yomonlashishi

3. Suv resurslarini muhofaza qilishning amaliy choralari

3.1. Sug'orish tizimlarini takomillashtirish

O'zbekistonda suv resurslarining 90% dan ortig'i qishloq xo'jaligida ishlatiladi. Sug'orishda suvni tejash uchun quyidagi choralar ko'rilmogda:

- ✓ Tomchilatib sug'orish usullarini joriy etish
- ✓ Kanal va kollektorlarni betonlash (suv yo'qotishlarni 30% ga kamaytirish)
- ✓ Lazerli tekislash texnologiyalari

3.2. Qaytarma suvlardan foydalanish

Qaytarma suvlar (sug'orishdan keyin qolgan suvlar) dan qayta foydalanish orqali suv resurslarini tejash mumkin. Masalan:

- ✓ Farg‘ona vodiysida yiliga 9 km³ qaytarma suv hosil bo‘ladi
- ✓ Mirzacho‘lda bu ko‘rsatkich 2,2 km³ ni tashkil etadi

3.3. Sanoat chiqindilarini tozalash

Sanoat korxonalarining chiqindilarini tozalash orqali suv resurslarini ifloslanishdan saqlash kerak. Buning uchun:

- ✓ Aylanma suv ta‘minoti tizimlarini joriy etish
- ✓ Suvni qayta ishlash zavodlarini qurish
- ✓ Og‘ava suvlarni qayta ishlab qishloq xo‘jaligida ishlatish

4. Xulosa va takliflar

Suv resurslarini muhofaza qilish uchun quyidagi choralarni ko‘rish tavsiya etiladi:

1. Suvni tejash texnologiyalarini keng joriy etish
2. Qonunchilikni takomillashtirish va uni qat‘iy amalga oshirish
3. Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish (masalan, transchegara suv manbalarini boshqarish)

Xulosa sifatida suv resurslarini muhofaza qilish nafaqat ekologik, balki iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatga ega. O‘zbekiston bu sohada jiddiy islohotlarni amalga oshirmoqda, biroq global tajribalardan foydalangan holda yanada samarali choralarni ko‘rish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. "Suv va suvdan foydalanish to‘g‘risida"gi qonun.
3. Rubinova F.E. O‘rta Osiyoda suv resurslarini boshqarish. M.: "Nauka", 2005.
4. O‘zbekiston Respublikasi Suv xo‘jaligi vazirligining ma‘lumotlari.